

01-31-11-59-48/83-2013-02-28-09-08-48.html. - Name of the screen.

6 Trust in Large Organizations”, American Economic Review, Papers and Proceedings, Vol. 87(2), pp. 333-338.

7 http://e-works.com.ua/work/5626_Osnovi_socialnoi_ekonomiki.html

8 <http://nauka.kushnir.mk.ua/?p=53050>

9 9. M.V. Ryabinchuk. The study of Marx's category «verkehr» (communication) in relationship to the theory of social capital // Proceedings of the National Technical University of Ukraine "Kyiv Polytechnic Institute": Philosophy. Psychology. Pedagogy. - K., 2011. - № 3 (33).

10 <http://mydisser.com/ru/avtoref/view/12686.html>

Надійшла 13.04.2015; рецензент: д. е. н. Ящишена І. В.

УДК 330.1

О. О. ШЕВЧЕНКО

Донбаська державна машинобудівна академія

ОСОБЛИВОСТІ МОДЕРНІЗАЦІЇ ГОСПОДАРСЬКОЇ СИСТЕМИ СУСПІЛЬСТВА (ПРОТЯГОМ XX СТ.)

В статті досліджено особливості модернізації господарської системи та представлено відображення цих процесів наукою; проаналізовано складові процесу модернізації, етапи розвитку концепцій; запропоновано шляхи використання сучасних моделей господарського розвитку в конкретно-історичних умовах сучасності.

Ключові слова: господарська система, господарський розвиток, економічний розвиток, модернізація, суспільство, цивілізаційний підхід.

O. O. SHEVCHENKO

Donbass State Engineering Academy, Kramatorsk, Ukraine

MODERNIZATION OF ECONOMIC FEATURES OF SOCIETY (DURING THE TWENTIETH CENTURY)

In the article the features of the modernization of the economic system and display these processes by science. Studies necessary conceptual understanding and systematic study of the evolution of the economic system and the formation of a new doctrine of economic development in the specific historical conditions of modern transformation of the national economy through the prism of economic theories and scientific schools takes leading role in modern conditions. The investigations of the institutional framework of economic activity and factors of change and comparative analysis in the study of the economic system, the study of the basic laws in the world economic theory and certain features, the proposed use of modern models of economic development in the specific historical conditions of our model and the economy emerges from the crisis and create conditions for the stabilization of the economic system of society.

Keywords: economic system, economic development, economic development, modernization, society, civilization approach.

Постановка проблеми. Проблеми методології дослідження трансформації економічних систем крізь призму економічних теорій та наукових шкіл була і залишається однією з найбільш актуальних в економічній теорії. В національній економіці склалися певні труднощі вибору критерію зростання і системи соціально-економічних пріоритетів. У зв'язку з цим теорія, складові і моделі господарських систем суспільства опинилися в центрі наукових дискусій, а їх обґрунтування виявило суперечливі думки і протилежні підходи. Наявність дискусійних оцінок, прогнозів і методів економічного зростання національної економіки вимагає екскурсу в надбання світової економічної думки, певного переосмислення теоретичних і модельних принципів економічного розвитку. Розвиток світової економіки на початку ХХІ століття ознаменувався фундаментальними соціально-економічними трансформаціями, наявні кризові явища і потрясіння виявляють суперечливість, неповноту і неадекватність базових економічних концепцій та моделей. Непередбачуваність та глибина глобальних змін стали викликом економічній науці, реальній політиці та господарській практиці. У зв'язку з цим виникає необхідність осмислення господарських змін, що спостерігаються в усіх аспектах життєдіяльності глобальної цивілізації.

Дослідження необхідності концептуального усвідомлення та системного дослідження еволюції господарської системи та формування нової доктрини господарського розвитку в конкретно-історичних умовах сучасної трансформації національної економіки крізь призму економічних теорій та наукових шкіл набуває провідного значення за сучасних умов. Від успіху модернізації залежить економічний і соціальний прогрес суспільства та місце країни у світовому господарстві.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблеми стратегії розвитку національної економіки, зокрема, питання модернізації господарської системи суспільства цікавлять багатьох вчених. Загальнотеоретичні та методологічні аспекти окресленої проблеми висвітлено в роботах В. Волчека, В. Маєвського, Р. Нельсона, Р. Нуреєва, В. Тарасевича та інших науковців. Методологічні аспекти економічної думки виступають предметом аналізу таких істориків-економістів, як П. М. Леоненко, Л.Я. Корнійчук, В.М.

Фещенко, Т.В. Гайдай, Н.А. Супрун, В.В. Небрат, Ю.В. Ущатовський, В.М. Тарасевич. Значний внесок у розвиток методології цивілізаційного аналізу зробили В.С. Стьопін, Ю.В. Яковець, Ю.М. Пахомов. Проблему функціонування господарської системи на принципах цивілізаційної парадигми суспільствознавства досліджують такі видатні науковці, як Ю.М. Осипов, С.В. Степаненко, Є.А. Єрохіна. Слід відмітити великий внесок розвитку історії господарства таких вчених, як С.М. Булгаков (метафізичні засади філософії господарства), М.Х. Бунге (науково-економічне обґрунтування необхідності соціально-економічних господарських перетворень), М. Туган-Барановський (питання циклічного розвитку капіталістичного господарства) тощо.

Формулювання цілей статті. Не дивлячись на велике розмаїття досліджених наукових проблем, присвячених аналізу розвитку національної економіки, деякі питання і на цей час залишились маловивченими та невирішеними навіть в теоретичному аспекті. Перш за все, відчувається відсутність комплексних економічних розробок питань оцінки особливостей модернізації господарської системи суспільства в конкретно-історичних умовах розвитку. Саме всі ці обставини визначили вибір теми статті, її логіку та структуру.

Метою статті є дослідження особливостей модернізації господарської системи суспільства протягом ХХ століття та відображення еволюції цих процесів у світові економічній думці.

Виклад основного матеріалу. У процесі трансформації економічних систем сучасності важливого значення набуває структурний аспект економічного розвитку національної економіки з обґрунтуванням цивілізаційного підходу до аналізу стану господарської системи суспільства за умов глобалізації них криз та зрушень [1, с. 15].

В більшій мірі вирішальну роль в модернізації для України грають зовнішні фактори: глобальні взаємодії з країнами, які займають лідируючі позиції в світі, перш за все, в області науки і технології. Протягом ХХ ст. теоретичні засади економічного розвитку національного господарства поглиблені знаннями про економіку в цілому. Актуальними визначалися такі теорії зростання та розвитку економіки, як теорія лінійних стадій (У. Ростоу), теорія розвитку (А. Льюїс, Х. Ченері), теорія зовнішньої залежності та теорія «неокласичної контрреволюції» (Д. Вільямсон). Загалом економічний розвиток описує різні прояви трансформацій економічних систем. Так, теорія лінійних стадій відображає історичний досвід розвитку західних країн, але певна частина основних її положень не відповідає інституціональним та економічним реаліям переважної кількості країн з перехідною економікою [4, с. 34; 9, с. 172].

Визначальною засадою трактування економічної еволюції, а також дослідження та порівняльного аналізу сучасних господарських систем є цивілізаційний, утвердження якого стало наслідком тривалого історичного розвитку господарських систем та, відповідно, наукової економічної думки. Поступово учені усвідомили необхідність застосування цивілізаційного підходу до аналізу світової економічної еволюції. Цивілізаційний підхід, на противагу формаційному, остаточно утвердився у методології порівняльного аналізу господарських систем [13, с. 134; 14, с. 32].

В основу цивілізаційного підходу, як правило, кладуть принципи багатовимірності аналізу господарських систем; природної еволюційної поступовості історичного процесу; відмови від класових оцінок змісту і цілей системи; пізнання системи у єдності її економічних і соціокультурних елементів; підвищення ролі людського чинника у суспільному розвитку; визнання світової історії як єдиного планетарного цілого.

Переважаючою більшістю теоретиків модернізація розглядається як соціальний та цивілізаційний процес спрямованої трансформації суспільств, який розгортався протягом XVI–XX ст. Класичні праці, що описують модернізацію, належать О. Конту, Г. Спенсеру, К. Марксу, М. Веберу, Е. Дюркгейму та Ф. Тьоннісу.

У більшості класичних концепцій модернізації акцент робиться на формуванні індустріального суспільства, модернізація розглядається як процес, паралельний індустріалізації, перетворення традиційного аграрного суспільства в індустріальне розглядається під кутом зору трансформації системи господарства, технічного озброєння й організації праці [7, с. 301; 15, с. 4; 22, с. 408]. З таких позицій розрізняють «первинну» та «вторинну» модернізацію. Під «первинною» модернізацією розуміють процес, здійснений в епоху промислових революцій, – класичний «чистий» тип «модернізації першопрохідників».

Під «вторинною» модернізацією розуміється процес, що супроводжує формування індустріального суспільства у країнах третього світу – вона відбувається за умов наявності зрілих моделей, апробованих у країнах індустріально-ринкового виробництва, і також за можливості прямих контактів з ними – як у торгово-промисловій, так і в культурній сферах. Одним із методологічних обґрунтувань є застосування до теорії вторинної модернізації принципів запропонованої німецькими етнографами концепції культурних кіл, що ґрунтується на ідеї поширення форм культури від центрів культурного синтезу та напластуванню різних культурних кіл, поширених з різних центрів. Серед істориків, соціологів та філософів вже на початку ХХ ст. поширились концепції, які враховують вплив культурних та ментальних трансформацій. Вони базуються на іншій точці зору, згідно з якою процес модернізації в її західному варіанті розпочинається із трансформації тих чи інших форм суспільної свідомості та культури. Так, американський соціолог Ч. Х. Кулі описує становлення нетрадиційного суспільства як історичне зрушення від «первинних» до «вторинних груп»,

критерієм диференціації яких є історично прийнятий ними тип соціалізації особистості: у «первинних групах» соціалізація індивіда протікає у рамках родини (або сільської громади), що задає безпосередній психологічний контакт між її членами й конкретну виявність структури відносин між ними; у «вторинних групах» соціалізація відбувається у рамках абстрактно заданої спільності (державної, національної й т. п.), де структура відносин досягається лише умоглядно [18, с. 124].

Інші соціологи наголошують на модифікації стилю мислення, що відбувається завдяки «абстрактивізації» (Г. Зіммель) або «раціоналізації» (М. Вебер) масової свідомості. Завдяки цьому відбуваються зрушення у системі цінностей — відбувається рух від цінностей колективізму до цінностей індивідуалізму, а основний пафос становлення нетрадиційного суспільства полягає саме в ідеї формування вільної особистості. Це спричинює внутрішні трансформації у соціумах, що набувають з часом виразу в економічній сфері.

М. Вебер також проаналізував взаємозв'язки між панівною системою, державою, капіталістичним економічним розвитком та бюрократією і розкрив її роль як фактора модернізації, показав, як бюрократична реформа відіграє роль засобу оновлення держави і політики.

Сучасна концепція «модернізації» була сформульована у середині ХХ ст. у часи розпаду європейських колоніальних імперій та появи великої кількості нових держав. З середини ХХ ст. відбувалося переосмислення ролі західних держав та країн третього світу у модернізації. Поширені у 40–60-і рр. теорії однозначно визнавали еталонними для модернізації інших країн. Під модернізацією розумівся процес витіснення традиції сучасністю або висхідний розвиток від традиційного суспільства до сучасного. Розвиток усіх країн і народів розглядався з універсалістських позицій – він мав відбуватись в одному напрямку, мати одні і ті ж самі стадії та закономірності. Визнавалась наявність національних особливостей модернізації, проте вважалося, що вони мають другорядне значення. Другий етап (70–80-і рр.) відзначився критикою та переоцінкою ідей першого – акцент робився на НТР, визнається, що сучасні суспільства можуть включати чимало традиційних елементів, визнається, що модернізація спроможна посилювати традицію (С. Гантінгтон, З. Бауман). Концепції модернізації були визнані як альтернатива комуністичним теоріям трансформації (С. Гантінгтон, Д. Ептер). З кінця 80-х рр. ХХ ст. – на третьому етапі розвитку теорії модернізації визнають можливість національних проектів модернізації, що здійснюються на основі накопичення технологічно та соціально передових досвідів та впровадження їх у гармонічному сполученні з історичними традиціями та традиційними цінностями незахідних суспільств (А. Абдель-Малек, А. Турен, Ш. Ейзенштадт). При цьому визнається, що модернізації можуть здійснюватися без нав'язування західного досвіду, а порушення рівноваги між сучасністю та традиційністю призводить до гострих суспільних конфліктів та невдач модернізації [23, р. 101; 24, р. 813].

Визнається, що існують негативні ефекти модернізації – знищення традиційних інститутів та життєвих укладів, котре часто призводить до соціальної дезорганізації, хаосу та аномії, зростання девіантної поведінки в суспільстві. Подекуди це призводить до затяжної кризи соціальної системи, у стані якої суспільство не може навіть контролювати процес накопичення відхилень.

В якості засобів для подолання негативних наслідків модернізації вводиться поняття «контрмодернізації», чи, більш вдало, «альтернативної модернізації» як варіанту модернізації, здійснюваного незахідним шляхом, а також «антимодернізації» як відкритої протидії модернізації. Відбувається відмова від євроцентризму у тлумаченні модернізації, ретельно аналізується досвід «модернізації без вестернізації, як це мало місце, зокрема, в Японії, де модернізація здійснювалась на ґрунті національної культури. Колишня радянська модернізація певною мірою визнається альтернативною формою модернізації, і особливо випадки Китаю й ісламського фундаменталізму являють собою сучасні форми альтернатив модернізації, демократичній та ринковій трансформації. Більше того, відбуваються дискусії щодо наявності особливого азійського шляху модернізації, котрий не тільки рівноцінний західному, але і буде визначати майбутнє століття.

Тому визнаються дискусійними найсприятливіші шляхи модернізації як на Сході, так і на Заході, зокрема: які потрібно встановити пріоритети, чи надати перевагу економічному, чи демократичному розвитку, іншими словами – чи економічний розвиток є передумовою для сьогоденних демократичних процесів, чи, навпаки, передумовою для економічного піднесення є політична демократизація.

Висновки. Великі методологічні наслідки для концепції: сам процес модернізації вже не розглядається як лінійний і детермінований. Тепер визнається, що оскільки національні традиції визначають характер модернізаційного процесу і виступають його стабілізуючими чинниками, то може мати місце певна кількість варіантів модернізації, яка розглядається як розгалужений, варіативний процес.

Література

1. Башнянин Г. І. Методологічні проблеми розвитку економічної науки: як економічну теорію перетворити на надточну науку / Г. І. Башнянин // Економічна теорія. – 2012. – № 3. – С. 15–26.
2. Білорус О. Г. Проблеми глобальної модернізації та імперативи неоіндустріалізації транзитивних країн / О. Г. Білорус // Економічний часопис-XXI. – 2012. – № 9/10. – С. 3–5.
3. Білоцерківець В. В. Нова економіка: зміст та еволюція : монографія / В. В. Білоцерківець. –

Дніпропетровськ, Січ, 2013. – 365 с. – ISBN 978-966-511-419-0.

4. Близнюк В. Р. Вплив кризових явищ у національній економіці на модернізаційний потенціал України / В. Р. Близнюк, Я. І. Ярик // Інвестиції: практика та досвід. – 2013. – № 15. – С. 34–40.
5. Волинський Г. С. Проблемы рыночной трансформации / Г. С. Волинский. – Х. : Фактор, 2007. – 219 с. – ISBN 978-966-312-732-3.
6. Гавриленко І. М. Соціальний розвиток : монографія / І.М. Гавриленко, М.П. Недюха, Л.М. Усаченко. – Херсон : Гринь Д.С., 2014. – 478 с. – ISBN 978-617-7123-65-0.
7. Гальчинський А. Політична нооекономіка: начала оновленої парадигми економічних знань / А. Гальчинський. – К. : Либідь, 2013. – 472 с.
8. Иерархия и сети в институциональной архитектонике экономических систем : монография / А. А. Гриценко. – К., 2013. – 580 с.
9. Кирилюк Є. М. Методологія дослідження процесів трансформації економічних систем у сучасних теоріях / Є. М. Кирилюк, А. М. Прошалікіна // Механізм регулювання економіки. – 2011. – № 4. – С. 172–179.
10. Корецька-Гармаш В. О. Соціальні аспекти функціонування неформальної економіки в українських реаліях / В. О. Корецька-Гармаш // Часопис економічних реформ. – 2014. – № 2. – С. 76–84.
11. Мадяр Р.О. Прогнози та сучасні трансформації світової економіки в умовах глобальної нестабільності / Р.О. Мадяр // Інвестиції: практика та досвід. – 2014. – № 2. – С. 48–51.
12. Маслов А. О. Сучасна економічна криза в Україні і світі у контексті інформаційної економічної теорії / А. О. Маслов // Актуальні проблеми економіки. – 2010. – № 6. – С. 31–40.
13. Москаленко О. Цивілізаційні чинники випереджаючого економічного розвитку Японії та Китаю / О. Москаленко // Вісник ТНЕУ. – 2013. – № 1. – С. 134–145.
14. Ніколенко С. С. Господарсько-політичний механізм сучасної ринкової економіки: монографія / С. С. Ніколенко, І. О. Пінчук. – Полтава : ПУСКУ, 2008. – 153 с. – ISBN 978-966-7971-99-1.
15. Онищенко В. П. Онтологічний контекст економічної кризи / В. П. Онищенко // Економіка України. – 2014. – № 4. – С. 4–17.
16. Петриченко О.А. Теорія суспільно-економічного розвитку: монографія / О.А. Петриченко. – Київ : Ін-т аграр. Економіки, 2013. – 98 с. – ISBN 978-966-669-418-1.
17. Пороховський О. А. Політична економія на початку ХХІ століття / О. А. Пороховський // Економічна теорія. – 2012. – № 2. – С. 17–28.
18. Савицька Н. Л. Логіко-історичний аналіз категорії господарського розвитку в економічній думці / Н.Л. Савицька // Вісник Східноукраїнського нац. ун-ту ім. В. Даля. – 2014. – № 1. – С. 124–132.
19. Становлення теорії економічного лібералізму та її застосування в трансформаційній економіці / Г. І. Башнянин, Б. М. Шевчик, О. І. Дунас та ін. – Львів : Ліга-Прес, 2013. – 162 с. – ISBN 978-966-397-203-4.
20. Тарасевич В. Н. Постнеклассическое пространство фундаментальной экономической науки / В. Н. Тарасевич // Социальная экономика. – 2012. – № 1. – С. 21–44.
21. Філіпенко А.С. Глобальні форми економічного розвитку історія і сучасність / Філіпенко А.С. – К. : Знання, 2007. – 670 с.
22. Экономика цивилизаций в глобальном измерении : монография / под ред. А. А. Пороховского, В. Н. Тарасевича. – М. : ТЕИС, 2011. – 768 с.
23. Onishi A. Futures of global interdependence (FUGI) global modeling system: Integrated global model for sustainable development. Journal of Policy Modeling, Volume 27, Issue 1, February 2005, P. 101–135.
24. Hughes B., Johnston P. Sustainable futures: policies for global development. Futures, Volume 37, Issue 8, October 2005, P. 813–831.

References

1. Bashnyanyan G. I. Metodologichni problemy rozvytku ekonomichnoyi nauky: yak ekonomichnu teoriyu peretvoryty na nadtochnu nauku / G. I. Bashnyanyan // Ekonomichna teoriya. – 2012. - 3. – S. 15-26.
2. Bilorus O. G. Problemy global'noyi modernizatsiyi ta imperatyvy' neindustrializatsiyi tranzytivny'x krayin / O. G. Bilorus // Ekonomichny'j chasopy's-XXI. – 2012. - 9/10. – S. 3-5.
3. Bilocerkevets V. V. Nova ekonomika: zmist ta evolyuciya: monografiya / V. V. Bilocerkevets. – Dnipropetrovs'k, Sich, 2013. – 365 s. - ISBN 978-966-511-419-0.
4. Blyznyuk V. R. Vplyv kry'zovy'x yavy'shh u nacional'nij ekonomici na modernizacij ny'j potencial Ukrayiny' / V. R. Blyznyuk, Ya. I. Yaryk // Investy'ciyi: prakty'ka ta dosvid. – 2013. - 15. – S. 34-40.
5. Volynsky'j G. S. Problemy rynochnoy transformacy'y' / G. S. Volynsky'j. – X.: Faktor, 2007. – 219 s. - ISBN 978-966-312-732-3.
6. Gavrylenko I. M. Social'ny'j rozvy'tok: monografiya / I.M. Gavrylenko, M.P. Nedyuxa, L.M. Usachenko. – Xerson: Grin' D.S., 2014. – 478 s. - ISBN 978-617-7123-65-0.
7. Gal'chy'ns'ky'j A. Polity'chna noekonomika: nachala onovlenoyi parady'gmy' ekonomichny'x znan' / A. Gal'chy'ns'ky'j. – K.: Ly'bid', 2013. – 472 s.
8. Y'erarchya y' sety' v y'nstytucy'onal'noj arxy'tektony'ke ekonomy'chesky'x sy'stem: monografy'ya /A. A. Gry'cenko. – K., 2013. – 580 s.
9. Ky'rylyuk Ye. M. Metodologiya doslidzhennya procesiv transformatsiyi ekonomichny'x sy'stem u suchasny'x teoriyax / Ye. M. Ky'rylyuk, A. M. Proshhaly'kina // Mexanizm regulyuvannya ekonomiky'. – 2011. - 4. – S. 172-179.
10. Korecz'ka-Garmash V. O. Social'ni aspekty' funkcionuvannya neformal'noyi ekonomiky' v ukrayins'ky'x realiyax / V. O. Korecz'ka-Garmash // Chasopy's ekonomichny'x reform. – 2014. - 2. – S. 76-84.
11. Madyar R.O. Prognozy' ta suchasni transformatsiyi svitovoyi ekonomiky' v umovax global'noyi nestabil'nosti / R.O. Madyar //

Investy'ciyi: prakty'ka ta dosvid. – 2014. - 2. – S. 48-51.

12. Maslov A. O. Suchasna ekonomichna kry'za v Ukraini i sviti u konteksti informacijnoyi ekonomichnoyi teorii / A. O. Maslov // Aktual'ni problemy' ekonomiky'. – 2010. – 6. – S. 31-40.

13. Moskalenko O. Cy'vilizacijni chy'nny'ky' vy'peredzhayuchogo ekonomichnogo rozvy'tku Yaponiyi ta Ky'tayu / O. Moskalenko // Visny'k TNEU. – 2013. - 1. – S. 134-145.

14. Nikolenko S. S. Gospodars'ko-polity'chny'j mexanizm suchasnoyi ry'nkovoyi ekonomiky': monografiya / S. S. Nikolenko, I. O. Pinchuk. – Poltava: PUSKU, 2008. – 153 s. - ISBN 978-966-7971-99-1.

15. Ony'shhenko V. P. Ontologichny'j kontekst ekonomichnoyi kry'zy' / V. P. Ony'shhenko // Ekonomika Ukrainy'. – 2014. – 4. – S. 4-17.

16. Petry'chenko O.A. Teoriya suspil'no-ekonomichnogo rozvy'tku: monografiya / O.A. Petry'chenko. – Ky'yiv: In-t agrar. Ekonomiky', 2013. -98 s. - ISBN 978-966-669-418-1.

17. Poroxovs'ky'j O. A. Polity'chna ekonomiya na pochatku XXI stolittya / O. A. Poroxovs'ky'j // Ekonomichna teoriya. – 2012. - 2. – S. 17-28.

18. Savy'cz'ka N. L. Logiko-istory'chny'j analiz kategoriyi gospodars'kogo rozvy'tku v ekonomichnij dumci / N.L. Savy'cz'ka // Visny'k Sxidnoukrayins'kogo nac.. un-tu im. V. Dalya. – 2014. - 1. – С. 124-132.

19. Stanovlennya teorii ekonomichnogo liberalizmu ta yiyi zastosuvannya v transformacijnij ekonomici / G. I. Bashnyany'n, B. M. Shevchy'k, O. I. Dunas ta in.. – L'viv: Liga-Pres, 2013. – 162 s. - ISBN 978-966-397-203-4.

20. Tarasevy'ch V. N. Postneklasy'cheskoe prostranstvo fundamental'noj ekonomy'cheskoj nauky' / V. N. Tarasevy'ch // Socy'al'naya ekonomy'ka. – 2012. – 1. – S. 21-44.

21. Filipenko A.S. Global'ni formy' ekonomichnogo rozvy'tku istoriya i suchasnist'. [Tekst]– K.: Znannya, 2007. – 670 s.

22. Ekonomy'ka cy'vy'ly'zacy'j v global'nom y'zmereny'j: monografy'ya / Pod red. A. A. Poroxovskogo, V. N. Tarasevy'cha. – M.: TEY'S, 2011. – 768 s.

Надійшла 20.04.2015; рецензент: д. е. н. Єлецьких С. Я.

УДК 316.334.55:351.823

О. А. ШУЛЬГА

Національний педагогічний університет імені М. П. Драгоманова

СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНІ ПРОБЛЕМИ РОЗВИТКУ СІЛЬСЬКИХ ТЕРИТОРІЙ

Досліджено соціально-демографічний стан сільських населених пунктів та стан сільської зайнятості. Виявлені причини такої ситуації. Запропоновано шляхи розв'язання соціально-економічних проблем розвитку сільських територій.

Ключові слова: депопуляція, старіння, сільські території, сільське населення.

O. A. SHULGA

National Pedagogical University named after M.P. Dragomanov

SOCIO-ECONOMIC PROBLEMS OF DEVELOPMENT OF RURAL TERRITORIES

Investigational the social demographic state of rural settlements and rural busy status. It is marked that basic problems in development of rural territories is: diminishing of quantity of rural settlements, become rural territories, worsening of demographic situation depopulated, in particular, making progress senescence of rural population, absence of the proper terms and proper amount of objects of production and social infrastructure, et cetera. Analyzed the consequences of further deterioration of the demographic situation in the country. In particular, stressed that this situation may lead in the future to further reduction employment potential of the rural population and the growth of population pressure on people childbearing age. In this regard, intensive processes of aging rural population and caused by their socio-economic challenges require a fundamental restructuring of the entire state system vital villagers. And above all, it is about developing effective mechanisms for changes in the organization of agricultural production and the development of social infrastructure in rural areas, taking into account demographic factors. The ways of solving social and economic problems of rural development. Given the positive European experience solving social and economic problems of rural development should occur in two main areas: 1) moving to rural areas of production, processing and service industries; 2) development of social infrastructure.

Keywords: depopulation, aging, rural areas, rural population.

Розвиток сільських територій має важливе значення з огляду на його особливу роль у соціально-економічному житті держави. Його важливість пов'язана також і із виконанням Україною взятих на себе зобов'язань щодо гармонізації вітчизняного законодавства та стандартів якості життя населення з вимогами ЄС.

Вагомий внесок у дослідження проблем розвитку сільських територій зробили такі вчені-економісти, як О. Бородіна, М. Лендел, І. Прокопа, О. Павлов, П. Саблук, О. Шпичак, В. Юрчишин та ін. Однак, ряд питань все ж залишаються недостатньо вивченими і потребують подальших ґрунтовних досліджень. Зокрема, це стосується окреслення напрямів подальшого розвитку сільських територій з урахуванням досвіду країн ЄС.

Мета статті – дослідити соціально-економічні проблеми розвитку вітчизняних сільських територій та запропонувати можливі шляхи їх вирішення.

На початок 2014 року в Україні нараховувалось 27385 сільських населених пунктів, причому у 369 з них зовсім не було населення. Тобто, як показує статистика, спостерігається процес обезлюднення сільських територій, який тільки прискорюється: у середньому за рік зникає до 20 сел.